

Благој Видов

ДРЖАВЕН АРХИВ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ГЛАВНА УПРАВА НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИОТ СОВЕТ НА РЕПУБЛИКА БУГАРИЈА

РЕВОЛУЦИОНЕРНИТЕ БОРБИ ВО ТИКВЕШИЈАТА

СПОМЕНИ И МАТЕРИЈАЛИ

КНИГА 2

Тиквешките револуционери до Балканската војна Тиквешка крвава свадба

Тиквешијата - еден од револуционерните реони на Македонија, е позната по плејадата истакнати и стамени револуционери. Освен досега споменатите, со своите херојски дела незаборавна трага остава револуционерите Јованчо Поп Антов, Милан Поп Михајлов, Ефрем Галев, Пано Мангаров, Пано Измирлиев, Дончо Лазаров, Тодор Камчев, Лазар Мишев, баба Наца и многу други.

Јованчо Поп Антов е родум од Ваташа. Прогимназија учи во Прилеп, каде што брат му е учител. Неговиот брат одржувал тесни врски со македонските револуционери и особено со Даме Груев, кој често бил гостин кај него. Тука малиот Јованчо првпат го гледа големиот револуционер и не е чудно што потпаѓа под негово влијание. Подоцна се запишува во Педагошкото училиште во Скопје, а по неговото завршување учителствува во Кавадарци. Како учител влегува во раководството на Организацијата, а во 1904 година поминува во илегалност и станува четник кај Добри Даскалов. Нему му е поставена задачата да го ликвидира стариот разбојник Јован Радњански. При гонењето на разбојникот една стара рана почнува да му крвави, и бидејќи не заздравува, по нелегален пат тој е однесен во една болница во Солун. Го лекува лекарот д-р Христович. И покрај тоа што лекувањето траело околу шест месеци, идентитетот на Поп Антов не бил откриен од власта. По оздравувањето, Поп Антов се враќа во Кавадарци, бидејќи во меѓувреме младотурците објавуваат амнестија.

Но наспроти амнестијата, власта не го заборавила. Еден ден, кога Јованчо Поп Антов со свои пријатели бил во кафеана, еден преоблечен Турчин се доближува до масата каде што стоел Јованчо и со куршум го соборува на земја.

Милан Поп Михајлов е кавадарчанец и претставува прекрасен лик на револуционер. По завршувањето на основното образование во Кавадарци се запишува на семинаријата во Цариград. Во Цариград Милан се запознава со Славе Мерџанов и со Мишел Герџиков. На нивно настојување, Милан формира револуционерен кружок во семинаријата. Распустите Милан ги поминувал во Бугарија, каде што се среќавал со Добри Даскалов и Пешо Самарџиев, и, меѓу другите прашања, го разгледувале и прашањето на кој начин да се обезбеди снабдувањето на Тиквешијата со оружје.

Како семинарист Милан се среќавал со Гоце Делчев, кој бил восхитен од младиот семинарист и од неговото познавање на социјал-

ните и револуционерните движења. Кога ја завршува семинаријата, Милан Поп Михајлов станува учител во Кавадарци и раководител на градската организација. Како организациски раководител, Милан одржува врски со Орце Николови и со другите "гемиции". По наредба на Гоце Делчев, Милан Поп Михајлов заминува во Цариград со порака да ја стегне Организацијата во градот. Во Цариград воспоставува пријателства со ерменските револуционери.

За време на престојот во Цариград Милан често патува во Кавадарци, при што во сите случаи успева да пренесе и оружје. Поп Михајлов зел учество и во заговорот на ерменските револуционери против султанот Хамид, снабдувајќи ја групата Ерменци со експлозив. Експлозивот го добивал од Бугарија. Еднаш зел големо количество експлозив и кога тргнал кон станицата во Пловдив (експлозивот го складираше во домот на Герциков, во Пловдив) се случува несреќа: куферот се отвора, пеколните машини експлодираат и Поп Михајлов е разнесен на парчиња. Така глупаво завршува неговиот краток живот, животот на самопрегорен револуционер.

Пано Манг'ров беше еден од тие што со своите дела оставија светол спомен меѓу Тиквешани. Тој е роден во 1868 година, кога во планините беснеат ајдуци. Сосема млад, тој се поврзува со нив и станува нивни верен курир. Потесно соработува со познатите кавадаречки ајдуци Тодор Митков и Ване Милков и им помага во нивното дејствување.

По формирањето на ВМРО Пано Манг'ров и неговите најблиски другари Ташо Врангалов и Пано Јосев (ги нарекуваа "тројката", бидејќи беа неразделни) се основачи на Револуционерната организација во Кавадарци. По решение на Градскиот комитет Пано отвора кафеана, во која организациските луѓе одржуваат најтесна врска, а исто така и шират нелегална литература.

Во 1901 година Пано е нападат од Турчин, но тој го убива. Суден, по 6 месеци е амнестиран.

По Илинденското востание тиквешките Турци-Помаци формираат своја револуционерна организација, која има цел да ги ликвидира сите повидни Бугари во Кавадарци, членови на Организацијата. Една од планираните жртви е Пано Мангаров. И покрај тоа што е предупреден од своите пријатели-Помаци за подготвуваниот атентат, тој не сака да премине во илегалност. Уште повеќе, во два атентати на неговиот живот тој по некое чудо успева да се спаси. Без оглед на тоа, на раководството на Организацијата му изјавува дека нема да помине во илегалност, бидејќи легален повеќе му користи на делото.

На 6 февруари 1906 година членовите на турската организација му поставуваат заседа и при отворањето на кафеаната тој е убиен.

Пано Манг'ров беше познат пејач и музичар. Со својот убав глас тој ја распространуваше народната песна низ цела Тиквешија. Пеел и црковни песни како црковен пејач. Црковните песни ги исполнувал со таква вештина што селаните-богомолци го слушале со разнежност. По песните го слушале и неговиот волшебен говор, со кој ги восхитуваше слушателите. Тој е заслужен за широката распространетост на песните на Ботев и Чингулов низ Тиквешијата, а од него Тиквешани ја научиле и песната "Во Софија црната џамија".

Најстар револуционер во Тиквешијата неоспорно е Пано Измирлиев од Неготино. Пред да се формира ВМРО тој талка со група арамии, чијшто идеал било да му служат на угнетеното население, да бидат негов заштитник од своите и туѓите душмани.

Откако Даме и Гоце ја формираат ВМРО, нивна прва задача беше да ги вклучат во организираната борба старите арамии, поставувајќи ги на раководни места. Така, за раководител на Неготинскиот револуционерен реон е поставен Пано Измирлиев, кој, меѓу другото, им бил љубимец на Гоце и Даме.

Откако Организацијата ја дава својата наредба Бугарите своите дела да не ги водат во турските судови, Пано Измирлиев станува семоќен и објективен судија во неготинскиот реон. Интересно судел овој авторитетен и страшен судија. Откако ќе ги ислушал страните, тој се обраќал кон едната од нив: "Зошто не си признаеш, бре магаре?" И виновникот, се разбира, брзал да си ја признае вината.

Бидејќи Неготино е расположено на централно место за преминувањето на сите чети од западна Македонија преку Тиквешијата, тој требало да биде известен за да им дозволи преку своите луѓе да поминат или да ги предупреди ако им се заканува опасност. Негови попознати четници се: Георги Станоев, Сандо Динков, Гошо Марков, Тодор Камчев, Пандо Дубревски, Дане, Павле, Пандо, баба Станка и др. Како курир Пано го користел и Ѓоре Слепиот.

Кога некоја чета ќе се нашла во судир со турскиот аскер, Пано веднаш притрчувал на помош. Така, за време на историската битка во с.Ресава, Пано со својата чета веднаш заминал на помош на Добри Даскалов, удирајќи од грб на Турците.

Во 1913 година, кога бугарското население во Тиквешијата се крева против српската власт (познатото Тиквешко востание), Пано е главниот раководител, кај него пристигнува и Христо Чернопеев со својата чета.

По задушувањето на востанието, кое однесе повеќе од 500 жртви, Пано Измирлиев со своите луѓе ја поминува границата и се населува во Кустендил. Откако е дадена амнестија од Србите, Пано се враќа во Неготино, свечено пречекан од своите сограѓани.

Кога бугарската армија во 1915 година молскавично беше стигнала до Вардар и водеше борби со Србите и Французите, Пано Измирлиев и другите раководители на Организацијата ги кренаа на нозе сите месни чети на помош на бугарската армија. Благодарение на нив, бугарската армија можеше преку реката Црна да префрли разузнавачки групи во заднината на противникот и да изнесе на височината кај с. Грбавец артилериски батерии, од чијшто оган беа растурени три полка на противникот. Тоа го натера францускиот генерал Сарај да заповеда општо повлекување.

Покрај наредбата за отстапување, српската администрација во Неготино уште стоеше и го држеше во стравопочит бугарското население. Без да се ориентира во воената ситуација, српскиот околиски управник во Неготино си беше дозволил да задржи 50 првенци на градот, меѓу кои Јованче Митрев и Петре Атанасов, заканувајќи се дека ќе ги ликвидира. Целиот град беше во тревога. Во тоа време Пано Измирлиев е во блиското до Неготино село Кукуречани. Со него се и сите чети. Некој предлага четите да ја нападнат српската администрација и да ги ослободат задржаните. Пано решава да замине сам и го наметнува своето мислење. Се качува на коњ и набргу е пред зградата, во која е сместена управата. Стражата, наоѓајќи се во недоумица, го пушта да влезе кај управникот. Кога се отвора вратата и околискиот управник го гледа пред себе Пано Измирлиев, станува исплашен, и, обраќајќи се кон задржаните, вели:

- Ќе биде тоа што го барате. Тиквешијата ќе биде бугарска.

-Тиквешијата отсекогаш си е бугарска - го дополнува Пано.

Во следниот ден целата српска администрација си заминува. Пано Измирлиев со своите луѓе тргнува кон с. Пепелиште на левиот брег на Вардар за да ја пречека бугарската армија и да ја извести дека во цела Тиквешија не останал ниту еден Србин.

Но дојде крајот на 1918 година и српската власт повторно се врати во Македонија. Првата грижа на српските администратори беше да го фати и да го ликвидира Пано Измирлиев, кого населението грижливо го криеше.

Организацијата што ја беше создал во Тиквешијата Пано Измирлиев продолжуваше да дејствува и по установувањето на српската власт. Пано се чувствуваше силен, а Организацијата цврста. По Првата светска војна, кога Тодор Александров и Александар Протоге-

ров ја обновија ВМРО, беа преземени општи мерки за реорганизирање и заздравување на Организацијата во внатрешноста на Македонија. За таа цел Тодор Александров го наговорил Мишо Шкартов да ја обиколи Тиквешијата и лично да му го предаде писмото на Пано Измирлиев како негов близок пријател. Во своето писмо Т. Александров му предлагал на Пано да му помогне на Мишо за зацврстување на Организацијата. Пано му одговорил на Тодор Александров дека не е неопходно да се презема ништо ново, бидејќи Организацијата во Тиквешкијата е чиста и цврста. Кога го прочитал писмото, Тодор рекол: "Истиот си останува Пано, вистински борец".

Пано Измирлиев почина во 1940 година и не можеше да ја види Македонија таква за каква што се бореше и мечтаеше.

Дончо Лазаров-Сајтаријата со право е почитуван како истакнат тиквешки револуционер. Син на патриотско бугарско семејство, Дончо од мал е задоен со револуционерни идеи. Татко му е еден од првите помагачи на старите ајдути и тој се потрудил рано да го инспирира својот син со идејата за борба против турските угнетувачи. Уште како младо момче Дончо е примен во редовите на Организацијата. Апсен и суден неколку пати, тој е принуден да премине во илегалност.

Во 1905 година Дончо Лазаров е веќе војвода на месна чета и во времето кога Добри Даскалов е опкружен од турски аскер кај с. Ресава, тој ја собира месната милиција и со својата чета оди на помош на Д. Даскалов. Појавувајќи се од грб на турскиот аскер, заедно со четата на Пано Измирлиев, Дончо ѝ олеснува на четата на Добри Даскалов без загуби да се извлече од опсадата.

Уриетот го затекнува како нелегален војвода и заедно со другите чети тој слегува од планината. Кога се формира Федеративната партија, тој станува нејзин член и ја раководи федеративната група во Кавадарци.

Меѓутоа, набргу турската власт почнува да ги врши своите стари насилства, што го натерува Дончо Лазаров со многу свои другари да помине во нелегалност.

По доаѓањето на Србите во 1913 година Дончо ги обиколува тиквешките села, повикувајќи го бугарското население на борба против новите поробувачи. На селаните тој им зборува: "Еве, ги гледате ли новите властодршци? Прва работа им беше да ги затворат бугарската општина и бугарските училишта. Тоа треба да ни каже дека ни претстои нова борба, потешка и од досегашната".

Како резултат на таа агитација на Дончо и на неговите другари бугарското население во Тиквешкијата се крена на востание против

Србите и го прогласи Тиквеш за слободна бугарска земја. Во текот на 7 дена бугарското знаме се вееше над Кавадарци.

Востанието беше задушено и повеќето чети се повлекоа. Само Дончо со неговата чета остана во Тиквеш. Со својот другар и учител Христо Михов, кој по убедување беше комунист, Дончо цела година остана во Тиквешијата во нелегалност и потоа замина во Бугарија, каде што живееше до крајот на животот.

Револуционерната организација како свои одреди користеше не само нелегални, туку и легални чети. Тодор Камчев беше еден од истакнатите војводи на легална чета, кој го имаше водството во Неготинскиот реон, кон кој беа вклучени 25 села. Близок пријател на Пано Измирлиев, тој заедно со него и со Ѓошо Марков во 1903 година ја преведува преку Вардар огромната чета на Борис Сарафов, наменета за Битолскиот револуционерен округ.

По 1908 година Камчев е еден од основачите на Федеративната партија во Неготино. По доаѓањето на Србите во градот во 1912 година Тодор Камчев заминува во Штип, каде што се среќава со бугарските офицери и им изјавува дека населението во Тиквеш ги чека бугарската војска и бугарската власт.

Кога разбрала дека Србите градот утврдувања против бугарската војска, Организацијата решава да подготви удар, со кој при евентуална војна меѓу сојузниците ќе ѝ помогне на бугарската армија. Целата подготвителна работа - вооружувањето на милицијата, е извршена од Пано Измирлиев и Тодор Камчев. Тодор беше и еден од раководителите на разузнавачката служба и одржуваше постојана врска со бугарската команда во Штип и во Радовиш. И покрај густата мрежа на српската војска, разузнавачите успеаја да се пробијат во реонот на бугарската војска и да ги пренесуваат потребните податоци за бројноста на противникот и за местата каде што се лоцирани воените единици, нивното вооружување и друго.

За време на избувнувањето на Тиквешкото востание, Тодор Камчев со својата група јуначки се бореше на фронтот кај Криволак. По задушувањето на востанието Камчев замина за Бугарија.

Сакан и почитуван револуционер во Тиквешијата е и **Лазар Мишев** од Кавадарци. Татко му Мишо Боцев бил активен уште во времето на ајдутството, а подоцна е еден од првите членови на ВМРО. Средината во која пораснал укажува влијание врз воспитанието на Лазар во патриотско-револуционерен дух. Како учител во Кавадарци, Лазар влегува во редовите на Организацијата и извесно време ја ра-

ководи. За време на учителствувањето негов колега е Георги Трајчев, виден публицист, родум од Прилеп.

Активното учество на Лазар во Организацијата не останува скриено за Турците. Еден ден турски заштии се втурнуваат во училиштето со наредба да го затворат. Предупреден навреме од неговиот колега Лазар Поп Атанасов, Мишев успева да се извлече преку западната врата и почнува илегален живот, вклучувајќи се во четата на Петар Јуруков, каде што станува секретар.

Движејќи се со четата на Јуруков, Лазар неколку пати учествува во судирите со турскиот аскер и се истакнува во нив. Бидејќи четата била релативно голема - околу 80 души, за да се обезбеди посигурно движење таа била разделена на три одреди и командувањето на еден од нив му е доверено на Мишев. Како водач на одредот, Мишев имал храброст да посетува села блиску до Кавадарци, а неколку пати влегувал и во градот. При една посета на Кавадарци, Лазар бил измамен од свои сограѓани - клеветници дека свештеникот Ангел бил турски шпион. Без да ја провери вистинитоста на фактите, тој издава пребрза [пресуда] за ликвидација на свештеникот. По извршувањето на пресудата се покажува дека поп-Ангел е невин. Клеветниците се казнети, но смртта на попот силно го потресува Лазара. Тој го напушта Тиквеш и се преселува во Бугарија. Почина во Софија, оставајќи трага на чесен и храбар револуционер.

Еден од светлите ликови од плејадата револуционери од Тиквеш, несомнено, **е баба Наца**. Таа е сопруга на Арсо Димитров, наречен Пинџурот. Прекарот "Пинџур" ја има следнава приказна: Арсо бил сиромашен градежен работник. Градел претежно во селата покрај Кожув Планина. Кога заштедил малку средства, си изградил кука за сопственото семејство во родното село Ваташа. Еден ден си правел вратниче што ќе излегува на задната улица. На прашањето од соседите што прави, тој одговорил дека прави "пенџурче". Од тогаш почнале да го нарекуваат "Пенџурот - Пинџурот".

При обиколка на селата на Кожув тој често се среќавал со комитите, кои го користеле за свој курир. Неговата дејност не останала скриена од власта и често бил затворан и инквизиран. По последната инквизиција, што била крајно жестока, Арсо се разболел и наскоро потоа починал.

Баба Наца (така ја нарекувале, макар што била на 40 години) останува сама без средства со две речиси малолетни деца. Со силна волја таа решава да ја продолжи дејноста на својот маж, станувајќи јатак и курир на комитите.

По основањето на ВМРО таа е примена за член на Организацијата. Кога Даме Груев доаѓа во Ваташа, го пречекува баба Наца. Таа е прва жена во Тиквешијата со која Даме Груев разговара за организациски прашања. Со неа тој споделува мислење дека има иницијатива за сеопшта борба против турското ропство и дека во таа борба не мала улога има и жената.

- Ти благодарам, младо момче, што искажуваш доверба кон нас, - рекла баба Наца, - и сега, кога почнува борбата за ослободување од турското ропство, јас, како и сите жени во Тиквешијата, ќе го дадеме нашиот придонес на Организацијата. И знај, младо момче, дека во нашата Тиквешија сите мажи и жени се цврсти и умеат да чуваат тајна.

- Вистина е - рекол Даме - сите жени ќе учествуваат во ослободителната борба, но таквите како тебе ќе бидат на раководни места.

Баба Наца, верна на својот збор, учествува во сите акции на Организацијата, секаде каде што беше потребно таа се одзиваше, цврста и непоколеблива во својата вера во победата. Во Тиквешијата ја нарекуваа жива историја на Револуционерната организација, ја нарекуваа Светицата на Тиквеш.

Во револуционерен дух баба Наца ги воспита и ќерка ѝ, Таса, синот Димо и единствениот внук Страшо. Нејзиниот син наскоро станал илегалец и го фати тешкиот крст на борбата. Баба Наца често беше затворана и мачена до смрт за да каже каде е нејзиниот син Диме. А таа секогаш имаше еден одговор: "И прилега ли на мајка да каже каде ѝ е синот?" Во 1905 година беше затворена заедно со ќерка ѝ Таса, која била бремена. По мачењата, ќерката почина во затворот. Целото село беше потресено. Многу солзи беа пролеани. Само баба Наца остана цврста како камен - не пророни солза. Од многуте несреќи срцето ѝ беше закоравено, омразата беше силна. "Борбата бара жртви" - тихо велеше таа, како да сакаше да ја потисне огромната тага.

За време на Уриетот, кога четата на војводата Јаким слегна од планината, првата кука во која отседна беше на баба Наца. Кутрата немаше сили да пречекува толку гости, па соседите се зафатија да организираат богата гоштемка. За време на престојот на четата во домот на баба Наца поток од луѓе, Бугари и Турци, доаѓаа да ги поздрават четата и баба Наца, честитајќи им ја извојуваната слобода. Војводата Јаким, обраќајќи ѝ се на баба Наца, вели дека синот ѝ е жив и здрав и наскоро ќе го види. И Димо навистина пристигнува, но за кратко. По предавството на младотурците, Димо, заедно со четите, одново го фати патот кон планината.

Дојде 1912 година. Почна да се зборува за балкански сојуз и евентуална војна против Турците. Сето бугарско население го опфа-

ти радост. Се израдува и баба Наца, но наскоро нејзиното разочарување беше големо - наместо бугарска, пристигна српската војска.

Бугарското население во Тиквешијата во 1913 година се крена на востание и баба Наца беше во првите редови. Меѓу оние што српската власт ги малтретираше по задушувачкото на востанието беше и баба Наца. И повторно пеколни маки. Таа беше горена со усвитено железо, но на прашањето каде е синот Димо им одговараше како и на Турците: "И прилега ли на мајка да си го предаде синот?"

Во 1914 година Србите мобилизираат Бугари - младинци во својата армија. Меѓу испраќачите на младите војници беше и баба Наца, која секому, што ѝ бакнуваше рака му велеше: "Каде и да сте, брањете го и чувајте го бугарското име!"

Во 1915 година Бугарија се замеша во војната и нејзината војска секавично стаса до Кривопаланек. На кривопаланекската позиција беше и Првиот македонски полк. Во битката паднаа војводата Христо Чернопеев и Димо Пинџуров. Загубата на синот баба Наца храбро ја поднесе: "Војна е - велеше таа - паѓаат млади од мајка родени. Ако не беше син ми, други ќе паднеа. Димо умре, но тој ќе продолжи да живее преку син му, мојот единствен внук Страшо. Го молам само Бога да бидам жива и здрава и да го воспитам во духот на татко му, па макар како татко му да загина за слободата."

За време на трите години слободен живот од 1915 до 1918 година бугарското население во цела Тиквешија ликуваше. Секој се трудеше да им биде од помош на бугарската администрација и бугарската војска. Баба Наца веднаш го најде своето место. Беа потребни грижи за ранетите војници. Воената болница во Кавадарци немаше доволно персонал и баба Наца организира доброволки што ќе му бидат од помош на персоналот. За таа нејзина дејност беше наградена од бугарската команда.

При крајот на 1918 година Србите повторно се вратија во Македонија, овојпат пожестоки и жедни за одмазда. Многу патриоти беа ликвидирани. Бугарското население го обзеде очај, само баба Наца веруваше во организираната борба против српската власт. И навистина, набргу Револуционерната организација беше обновена, се обновиле каналите, се подготвиле јатаците. Меѓу нив беа баба Наца, Мело Јанев, Лазо Хаџи Јорданов, Тодор Велчев, Тасо Мурџев, Ефтим Ридов, Ефтим Манев, Васил Кимов, Ристо Михов, Блажо Линин, Н. Шиков, Лазо Јосев, Димо Ицев - Ефендијата, Борис Минчев, Пано Измирлиев, Коџо Сеизов и други.

Во 1923 година во Тиквешијата пристигнува како пратеник на Солунскиот револуционерен округ Мишо Шкартов со голема чета.

Веднаш по пристигнувањето тој брза да ја види големата револуционерка баба Наца. Средбата се случува во домот на Тоде Мицев во Ваташа. Видувањето е многу трогателно. Зборовите на баба Наца ги возбуждаат четниците до солзи. Сè дури војводата Шкартов престојува во Ваташа, баба Наца често го посетува, не плашејќи се од српската жандармерија.

Синот на баба Наца - Димо, уште како момче се напојува со револуционерни идеи. Од родителите ја наследува љубовта кон слободата и целиот свој живот му го посветува на народот. Рано останат сирак, мајка му успева неговиот карактер да го формира во карактер на револуционер. Братот на мајка му Тодор бил познат комита, страшилиште за Турците.

Димо завршува IV клас на бугарската гимназија во Солун и станува учител во с. Рожден, Тиквешко. Тука е пречекан мошне средечно како син на баба Наца и внук на Тодор Митков. Турската власт многу брзо разбира дека Димо се занимава со револуционерна дејност и младиот учител мора да помине во илегалност. Во прво време стапува во четата на Добри Даскалов, а подоцна во четата на Сава Михајлов, кој го зема за свој секретар. Подоцна се вклучува во четата на гевгелискиот војвода Аргир Манасиев, вршејќи ја и таму секретарската должност.

По Уриетот Димо за постојано се населува во Гевгелија и е во раководството на Федеративната партија. Тука тој се бори против гркоманската пропаганда и успева да го разбие нивното гнездо.

Во 1911 година се враќа во Тиквешката и се жени. По измамата на младотурците, истата година излегува во планината и се вклучува во четата на Христо Чернопеев.

Пред објавувањето на војната во 1912 година Пинџуров стапува како доброволец во бугарската армија и како постар подофицер командува вод кај Булаир и Чаталца. Откако дозна дека Србите во Тиквешката се утврдуваат за евентуална војна против Бугарија и дека Тиквешани подготвуваат востание, со дозвола на командата се враќа илегално во Кавадарци и веднаш влегува во четата на Дончо Лазаров. Заедно со војводата го подготвува населението за востание против новите поробувачи.

Востанието избувнува и по седум дена е задушено. Диме го продолжува својот бурен живот на доследен револуционер. Се вклучува во четата на Мишо Шкартов и успева да го пробие српскиот кордон и да се најде во Струмица. Во прво време Димо решава тука да почне мирна работа, но набргу го менува решението и стасува во четата на Христо Чернопеев.

Во 1914 година тој навистина заживува мирно. И повеќе од тоа. Мајка му и сопругата успеваат по илегален пат да се дојдат во Струмица и извесно време живеат заедно.

Настаните во тоа време брзо се менуваат. Објавена е војна помеѓу Србија и Австро-Унгарија. Се замешува и Бугарија. Наскоро бугарските војски окупираат поголем дел од Македонија. Во Струмица се собираат на конференција Тиквешаните што живеат таму за да ги распределат административните должности во новоослободениот Тиквеш. На конференцијата присуствуваат: Мишо Шкартов, Тодор Поп Антов, Дончо Лазаров, Христо Михов, Иван Давчев, Мело Јанев и други. Мишо му соопштува на Димо Пинџуров дека е определен за кмет на Кавадарци. Димо, незадоволен од одлуката, целиот блед, се свртува кон присутните и вели: "Како не ви е срам да се подготвувате за големци! Изгледа многу брзо ги заборавивте должностите на револуционерот." По овие зборови го напушта советувањето. Димо останува во Струмица. Тука му се раѓа син, а кум му станува војводата Христо Чернопеев. Домашните сакаат да го крстат со името на дедото - Арсо, но на крштелната церемонија свештеникот го прашува кумот да го каже името на малиот - кумот му го дава името Страхил. Таткото го прегрнува кумот и вели: "Ако ние не го довршиме делото, синот ќе го доврши."

Во 1915 година, во борбите на бугарската војска, Диме Пинџуров и Христо Чернопеев се во редовите на Првиот македонски полк. Чернопеев е четен командир, а Диме командува вод. Полкот стасува на историската височинка Караоџали над селото Пепелиште. Од таа височинка како на дланка се гледаат Тиквешкото Поле, Вардар, Кожув Планина, Беласица, врвот Руен и реката Црна. Диме ги гледа тие познати места и срцето радосно му чука, очекувајќи да си ги види своите блиски. Но, за жал, во битката на Криволак Диме и Чернопеев паѓаат убиени. Радоста на Тиквешани беше помрачена од веста за смртта на Диме. Во негов спомен тие ја создадоа и ја испеаја следнава песна:

"Над мене црн гавран лета,
во клунот рака држи,
на раката златен прстен свети,
ужасна тага ме мачи.
Гавране, грозна птицо ти,
каде ја најде таа рака
со тој прстен на мене познат
од блажен спомен мил.

..... "

Оваа песна до денешен ден се пее во Тиквешијата. Кога ја на-
рачуваат, на музикантите им велат: "Свирете ја песната на Димо Пин-
џурот".

Интересен е и случајот, кој меѓу населението е познат под име-
то "Тиквешка крвава свадба".

Ова се случи во 1899 година. Во целата Тиквешија вриеше ре-
волуционерен живот. За борба против Организацијата власта се пос-
лужи со банди, комплетирани од тиквешки Помаци и други разбој-
ници. Сепак, Организацијата успеа да излезе на крај со нив и населе-
нието заживеа спокојно. Остана да беснее само познатиот злосторник
Усеин, Помак од селото Тимјаник, блиску до Неготино. Го викаа Усе-
ин-Пеливанот, или Усеин - Капетан. Уште од мал, Усеин се пројавил
како лошо дете, од кое страдале не само Бугарчињата, туку и малите
Турчиња. Како војник во Солун се покажува како несопирлив и буен
млад човек. Незадоволен од изречената казна, тој пука во пашата -
дивизиски началник. Затворен, успева да избега од затворот и оди во
илегалство. Формира чета и тргнува по Тиквешијата. Во почетокот на-
селението не се плаши од него, бидејќи тој ги прогонува пред сè аги-
те, кои се обидуваат да го предадат на власта. Затоа и Организацијата
не презема мерки против него.

Во една заседа на Турците тој е ранет, фатен и отеран во зат-
ворот Еди Куле. Користејќи ја амнестијата во 1899 година, се враќа
во своето село Тимјаник. Сега, ослободен, најочигледно ја покажува
неговата природа. Се движи непречено и во секое негово дејствие има
желба за самоистакнување, подвлечено со доволно количество поза.
Позира и со облеката и со неговото оружје, што секогаш го носи во го-
лемо количество. На појасот носи знаци на насилник: револвер, кама,
јатаган. Еден од револверите му е прицврстен со сребрен костек.
Часовникот исто му е врзан на сребрен костек, што виси од рамото до
појасот со три сребрени топки, големи колку јаболка. За да си го зго-
леми салтанатот, држи сребрен цигарлак долг 25 сантиметри, кој на
крајот завршува со голем жолт килибар. Кога ќе излезе низ чарши-
јата, секогаш со себе води тројца аркардаши, кои раскажуваат за не-
говите "подвизи". Турците му стануваат на нозе, а Бугарите му пра-
ват темане. Со таков изглед влегува во некој бугарски дуќан, пазари
едно - друго и си излегува без да плати. Обично на излегување вели оти
не носел пари и дека "наскоро" ќе ги прати, но тоа речиси секогаш зна-
чи - никогаш.

Минува време и Усеин почнува да не се задоволува со тие сит-
ни печалби. Почнува своеволно на позаможните Бугари да им на-

ложува даноци. Власта, се разбира, не му пречи во тие беззаконија. Дури и повеќе од тоа, тиквешкиот бег Шефкели-бег, личен пријател на султанот, станува многу близок со Усеин. Во еден случај солунскиот валија наредува Усеин да се затвори, но по интервенција на Шефкели-бег тој е ослободен. Се враќа во Неготино уште позбеснат, почнува да бара сè поголеми даноци и заплашува со убиство секого што ќе откаже да му се потчини.

Еден пазарен ден Усеин на улицата случајно го среќава Доно Мојсов со неговата сопруга. Од Доно бара две лири "на заем", а истовремено се обидува да ја допира жена му. Оваа го турка и, бидејќи Усеин е пијан, паѓа на земја што на Доно и жена му им овозможува да се скријат во толпата. Другпат Усеин влегува во куќата на Иван Стамболиев и му бара огромна сума пари. Од уплав, Стамболиев полудува и наскоро по случајот умира.

Сето тоа ја натера Организацијата да преземе мерки. Бидејќи Усеин често посетувал бугарски свадби, каде што ги терал музикантите да му свират негови песни, а младенците да му бакнуваат рака, Организацијата решава да ја искористи првата свадба и да го ликвидира. На 7 ноември свадба прави Никола Кусиколев. На свадбата доаѓаат речиси сите организациони првенци на градот. Тука се Пано Измирлиев, Георги Марков, Лазар Дудин, Наце Касапот, Коце Грков, Доно Мојсов, свештеникот Ташо и други. Стасува и Усеин - Капетан, бара чалгациите да му ги свират неговите сакани песни. Заповеда млади невести да му играат оро. На негово изненадување, сите му откажуваат. Разбеснет, тој ја напушта свадбата и изјавува оти луто ќе се одмазди.

Не знае дека никогаш нема да си ја изврши последната закана. Во градот се поставени три заседи. Кога минува покрај заседата во која се Георги Марков, Пано Џунов и Нацо Подлешански, тројцата го соборуваат со куршуми. Му ја пресечуваат главата, му ја фрлаат наблиску во тињата.

Организацијата изврши едно дело по кое здивнаа не само Бугарите, туку и посиромашните Турци. По убиството на Усеин некои од првенците на Организацијата се затворени и пратени во Солун. Но, бидејќи валијата не го сакал особено убиениот, доволен бил мал поткуп и затворените биле ослободени. Пречекувајќи го убиството на Усеин со олеснување, народот создаде песна што се пее насекаде низ Тиквешијата. Во песната мајката го оплакува убиениот син и го кара за непослушност:

"Нели ти реков, седи не оди
пусто Неготино
дејгиди, Усеин капидан,

деј гиди, клето Турче, де,
на каурска свадба оти таму
има лоши каури
дејгиди, Усеин капидан,
деј гиди, клето Турче, де,
ќе те убијат, ќе ти ја земат
русата глава
деј гиди, Усеин капидан,
дејгиди, мило чедо, де."

Чифлигарството во Тиквешијата **Појава на социјалдемократите во Тиквешијата**

Како властодршци во Македонија, Турците спроведуваа не само политичко, туку и економско ропство, кое по многу нешто било потешко. Една од формите на економското угнетување било таканареченото чифлигарство.

Чифлигари беа Бугарите-селани, задолжени бесплатно да ги обработуваат големите чифлизи на разните бегови што, на еден или на друг начин, го добиле правото од султанот за лична корист да имаат огромни земји.

Уште од првите години на турското владеење во Македонија било распространето чифлигарството. Имало и бегови што владееле со по едно, или две села. Многумина сиромашни луѓе, за да го одбегнат невидениот терор вршен над бугарското население, биле присилувани да станат чифлигари и - само колку да се прехранат - ја обработувале земјата на туѓи стопани.

Последниот владетел на големи чифлизи што го паметат Тиквешани е некој Кантур-бег родум од селото Пепелиште, Неготинско. Во своето време тој бил неограничен претставник на административната, воената и на судската власт во областа. Негови чифлизи биле двете чисто бугарски села Бегниште и Ресава. Подоцна, кога во Турција се вршат административни реформи, власта на Кантур-бег постапно била ограничувана. Тоа го натерало бегот да им ги распродаде двата чифлига на селаните што ги обработувале. До 1900-тата година на чифлигарски режим останале само три куќи, но наскоро и тие биле ослободени.

Подоцна чифлигарството во Тиквешијата било обновено и имало случаи кога биле засегнати и најбогатите села по долината на реката Бошавица. Тука Селим-ага довел Бугари од други села и ги